

החצר הטבעית הנחיות יציאה לחצר

מנהל/ת יקר/ה,

לאחר תקופה ארוכה של המתנה, הגיע הרגע – החצר הטבעית של בית ספרכם עומדת מוכנה לשימוש! החצר טומנת בחובה הרבה הרפתקאות, משחק, אזורי למידה וצורות למידה שונות. זוהי אינה חצר סטנדרטית, ועל כן החלטנו לצייד אותך במספר המלצות באשר לאופן היציאה לחצר, ואופן תפקודה בתחילת שנת הלימודים ובהמשך.

כידוע לך, בית ספרך הצטרף לקבוצה הולכת וגדלה של מוסדות חינוך שמצאו לנכון להכניס לחצר, טבע, משחק ואתגר בהבנה שהילד צריך דברים אלו להתפתחות טובה יותר, ברמה הפיסית, המנטאלית והחברתית. אז שיהיה בהצלחה, מקוות שתהנו מהחצר, ומכל מה שהיא טומנת, תמשיכו להעשיר ולשדרג את החצר. מוזמנים ליצור איתנו קשר לכל התלבטות או רעיון, אנחנו נשמח לחיות את החצר ולגדל אותה יחד איתכם..

היום הראשון – נכנסים בשער

החצר החדשה מצויה לעיתים רבות בכניסה לבית הספר, או שהיציאה אליה קוראת באופן מוגדר, אך בכל מקרה היא הפתעה מאד מרגשת את הילדים ביום הראשון. רוב הילדים, בעוברם בחצר ביום הראשון יתרגשו וישתדלו לעבור בה ולהנות כבר מאחד או יותר מהאלמנטים אותם היא מציעה- מעבר על בולי עץ לצד השביל הראשי, מעבר דרך מנהרה או גשר, טיפוס על סלעים וכו'. אופן הכניסה הזה לבית ספר, הוא חיובי, ומקל על הילדים את המעבר/החזרה למוסד הלימודי, וכמובן כמו כל דבר חדש מרגש עבורם ומכניס אותם פנימה בדרכם שלהם -דרך המשחק.

מומלץ ביותר ביום הראשון לקבל את פני הילדים לפני החצר או במרכז, ולעודד אותם שמותר ואף רצוי להתנסות ולהנות ממנה. מומלץ כי בתחילת היום הראשון של היציאה לחצר יהיו בחצר מורים, וחשוב מאד שהשימוש בחצר יעשה רק לאחר שיחה והסבר.

היום הראשון – השעה הראשונה

השעות הראשונות לרוב מוקדשות לשיח עם מחנכת הכיתה. תפקידה של המחנכת ביום הראשון, מעבר למה שהיא בד"כ מעבירה הוא להסביר ולדבר עם הילדים גם על החצר החדשה.

המחנכת, תעביר לילדים את הנקודות הבאות לגבי היציאה לחצר בפעמים הראשונות:

- א. בבתי הספר בהם התקיים 'יום החצר' בו הילדים בחרו את האלמנטים בחצר ותכננו את החצר, מאד מומלץ לבצע תזכורת עם מצגת ותמונות מהארוע. הארוע היה מאד משמעותי עבור הילדים והם זוכרים אותו. כדאי לדבר עליו, להזכיר פרטים, את החלומות ולהדגיש את ההשפעה של הילדים על התוצר שהתקבל. נקודה זו חשובה ביותר מאחר והיא מעצימה את הילדים, משקפת להם שיש להם השפעה על מהלכים וכי מותר וצריך לחלום וכי בית הספר עושה מאמץ אדיר להגשים את רצונותיה. המהלך גם מחזק בצורה בלתי רגילה את תחושת השייכות והבעלות של הילדים על החצר, ומכאן את השמירה על החצר והחוויה בה.
- ב. החצר היא חדשה וייחודית. הילדים וגם המורים אינם מכירים אותה דיים עדיין. אי לכך, היציאה תעשה בצורה הדרגתית, ומסודרת על מנת להכיר כל אזור על מורכבותו.
- ג. היציאה לחצר בתחילה תעשה בקבוצות קטנות של עד 6 ילדים. הילדים יצאו לחצר ויחקרו אותה, ולאחר מכן יקיימו שיחה. ניתן לצאת ביחד כיתה שלמה ולהתחלק בחוץ לקבוצות, כאשר כל קבוצה תחקור אזור אחר בחצר.

ד. הדיון על החצר ידון בדברים הבאים:

- a. מהו האזור/מתקן - מהי מטרתו, מה עושים בו?
- b. החוויה במקום- מה הם חוו במקום, כיצד היתה האינטראקציה בין הילדים וכדומה
- c. כיצד המקום צריך לדעתם לתפקד וכיצד נשמור עליו (כמה ילדים יכולים להיות בו בו זמנית, כיצד יש להתנהג במקום? האם יש דברים בהם אסור/רצוי שלא לגעת/לטפס...)
- d. איזה שיעורים הילדים היו חושבים שניתן להעביר בכל אזור.
- e. כיצד נשמור על עצמנו: מה הן הסכנות הטמונות באזור זה וכיצד ניתן להימנע מהן.
- ה. על המחנכת להסביר לילדים שהחצר מכילה בחובה הרבה עצים וצמחים, וכנזאת תפקידם של הילדים יהיה לשמור עליהם. להלן מספר דגשים שיש להעביר לילדים:

- a. יש להימנע מדריכה בערוגות הצמחים, ולדרוך רק על הדשא. מאחר והצמחים עדיין צעירים וקטנים, לעיתים קשה להבחין בהם, בעיקר תוך כדי ריצה. נזכיר להם שעל מנת שבעתיד החצר

תהיה הרבה יותר מעניינת, ותכיל מקומות מחבוא, ומקומות עם הרבה צל וענין, חשוב מאד לא לדרוך באזורי הצמחיה, ואם רואים מישהו דורך להזכיר לו שיעבור לאזור המותר.

מומלץ כחלק מהלימוד של החצר, לצאת בקבוצות קטנות של תלמידים ולגדר את אזורי הגינון בתיחומים זמניים קלים, כדוגמת מקלות במבוק וחבלים.

b. יש להימנע מלגעת בגזעי העצים החדשים. העצים החדשים הם מאד צעירים ולכן דקים מאד בתחילה, ולוקח להם זמן להיקלט. על מנת להמנע מעקירה לא מכוונת ולשמור שהעצים יגדלו ישר, מומלץ לא לגעת בגזעים בשנה הראשונה בכלל. כמו כן, אין לדרוך בקרבת הגזע, למניעת הידוק הקרקע. נזכיר לילדים שהעץ נושם דרך השורשים.

c. בחצר הותקנה מערכת השקייה עם טפטפות. במידה והילדים רואים מקום שבו יש נזילה/הצפה, או מקום שבו הטפטפות זזו או נהרסו, עליהם לדווח למורה, שתעביר את הנושא הלאה לאב הבית.

d. במידה והילדים רואים מקום שבו ההשקייה לא מתפקדת, או יש דריכה והצמחים נפגעו או מתו, מומלץ כי ידווחו למורה וזו תעביר הלאה.

e. במידה והילדים רואים תקלה באלמנט/מתקן, חלק רופף/בולט, משהו שנראה להם בעייתי, מומלץ שידווחו למורה וזו תעביר הלאה.

f. צמחים רבים שנשתלו בחצר נועדו לאכילה/לתה/תבלינים וריח. עם זאת, בגלל גודלם, מומלץ בחודשים הראשונים להימנע מלגעת/ לקטוף מהם, על מנת שיוכלו להתחזק. נזכיר לילדים שהצמחים מפיקים את האנרגיה שלהם דרך העלים ולכן יש לשמור על מקסימום עלווה. כמובן שכל שיחה כזו היא פתח לשיעור מרתק בטבע, ביולוגיה ובוטניקה לפי רצונכם.

התקופה הראשונה –

מומלץ שהתקופה הראשונה בחצר, תלווה בפיקוח רב של מורים. הפיקוח צריך להיות במוקדים מרכזיים (ספסלים ופינות ישיבה הונחו בחצר למטרה זו). על המורה לשבת בחצר ולהתבונן בנעשה. במידה והוא/היא רואה אלימות או פעילות לא אחראית עליו להעיר לתלמידים כמובן, אבל חשוב ביותר שהמורה לא י/תמנע מילדים טיפוס, משחק וחקירה של האלמנטים השונים בחצר. למען הסר ספק – מותר:

- טיפוס על בולי עץ לשיווי משקל בגובה עד 50 סמ
- טיפוס או הליכה על סלעים ואבנים
- מעבר באזורי נחל על חלוקי הנחל, הסלעים וכו.
- מעבר בחבלים בין הבולים.
- ריצה, גלגול ושכיבה על הדשא
- טיפוס על עצים ותיקים בלבד.
- שימוש באלמנטי מים, במסגרת שיעור או משחק חופשי לפי הנחיות בית הספר
- שימוש באזורי מדורה רק עם השגחת מבוגר.
- שימוש בחלקים פריקים בשעת שיעור ועם הנחיית מדריך.
- כניסה לבתים/מנהרות/אוהלי טיפי לשהייה.
- טיפוס על קירות הטיפוס יעשה רק לפי הנחיות ופיקוח. הפעילות בקירות הטיפוס דורשת הדרכה יעודית בנושא לצוות ולילדים כל כיתה וכיתה. פנו אלינו בנושא.

המשך השנה –

עם התקדמות השנה, אתם גם תלמדו את החצר ותראו שיש אזורים ואלמנטים הדורשים יותר/פחות פיקוח. בהתאם לכך, באזורים הבעייתיים, ימוקמו תורני המורים.

תחזוקה

תחזוקת החצר היא קריטית לתפקוד תקין ובריא של החצר. על מנת שהחצר תוסיף ותתפקד כראוי מומלץ:

- א. לעבור מידי יום בחצר ולבדוק האם יש תקלות/אלמנטים שבורים/אלמנטים רופפים וכו'. מקומות שנראים בעייתיים יסומנו בסרט סביבם ותמנע הגישה אליהם עד תיקונם. האלמנטים שבחצר הטבעית הם יחסית זולים וקלים להחלפה. מומלץ שלא להתמהמה עם תיקונים שכאלו הנדרשים.
- ב. ניקיון החצר הוא חשוב מאד, בעיקר בחצר שהיא טבעית בה חומרים "נזילים" כגון: חול, מים, בוץ, אדמה, עלים ואבנים. כל חומר בחצר הוא חשוב להתפתחות ולמידה, אך אם יהיו זרוקים ומפוזרים יהפכו למטרד והחצר לא תהיה נעימה לשהייה. אי לכך, אנו ממליצות למנות אחראים על ניקיון החצר (אפשרויות רבות לחלוקת אחריות- שכבה אחראית לפי אזורים, כיתה אחראית לפי ימים בשבוע וכו). הניקיון לא מדבר רק על זריקת האשפה ושמירה על הניקיון הכללי, אלא גם על איסוף אותם "חומרים נזילים". סביב ארגז החול, מומלץ שיהיה תמיד מטאטא, שהילדים בסוף ההפסקה או היום יטאטאו את החול חזרה לארגז. באופן זה, החול לא יתפזר ויעלם, וגם לא ילכלך את משטחי הריצוף. בתקופת פירות, איסוף פירות מהרצפה, בתקופת עלים, ערימות של עלים, והאיסוף לאזורים צומחים לצורך הגנה על הקרקע ולחותה. וכן הלאה.
- ג. פעם בשנה יש לערוך מבדק של איש בטיחות המורשה ומכיר את חצר המשחקים הטבעית.
- ד. מומלץ בחום לשלב במערכת שיעורים קבועים לכלל השכבות שעוסקים בחצר:
 - a. מורה חצר- מומלץ לייעד איש צוות שהוא 'מורה חצר'. מנסיון שלנו, אחריות תקינות ושגשוג של החצר לא יכולה להתחלק באופן כללי בין אנשי הצוות. צריך להיות איש יעודי שזו האחריות שלו והוא מתקשר עם אנשי הצוות האחרים ו'מפעיל' אותם. עדיפות שלמורה החצר יש ידע או לפחות גישה ונכונות לעסוק בגינון. מורה החצר גם ישמור על מצב התחזוקה של החצר, אבל גם יזום פרויקטים ויעשיר אותה ככל שיעבור הזמן, ראו סעיף d להלן.
 - b. שיעור חצר- שיעור שבועי העוסק בתחזוקת וניקיון החצר, תיקונים ועזרה למורה החצר ולאב הבית לשפץ את החצר ולשדרג אותה. מומלץ לשאול את הילדים מה היו רוצים לעשות, וכיצד היו משפרים ומנסים לעזור להם ליזום ולבצע את רעיונותיהם.
 - c. שיעור גינון- שיעור שבועי העוסק בצמחיה, ובו מומלץ לערב את המורה למדעים/ביולוגיה/חקלאות או מי מהצוות שמתעניין, ולהוציא את הילדים לשתילות וחידוש צמחיה אם צריך, ניכוש, גיזום, כיסוח דשא, קטיף של פירות בעונתם, גירוף, וכך דבר אחר הנדרש כדי לשמור על החצר פורחת ונקייה.

d. פרויקטים- שלל פרויקטים הקשורים לחצר המהווים כר פורה ללמידה והעשרת הפעילות כגון:
שלטים לעצים וצמחיה, שלטי התנהגות ואזור, גובלים לאזורי צמחיה, אביזרים לבתי המשחק,
אריגה על גדרות, לוחות משחק על גדרות וקירות, ארגז תחפשות לפינת התיאטרון, נגרות לבניית
אלמנטים בחצר, תיבות קינון, שבילים נושאים, איסוף חומרים לחצר הפריקה ועוד ועוד.
**שיעורים אלו הם קריטיים לא רק בשביל לשמור על החצר, אלא בעיקר בשביל לייצר תחושת אחריות ושמירה
של החצר על ידי התלמידים.**

תחזוקה שוטפת – אחרי חצי שנה והלאה...

כאמור, החצר הטבעית החדשה מספקת מגוון הזדמנויות ללמידה לא פורמלית, פיתוח היכולות הפיסיות והמנטליות של הילדים, אך לא רק. חצר הגן הטבעי מזמנת גם הזדמנויות רבות ללמידה של תכנים פורמליים, מתוך תכנית הלימודים בדרך מעשירה, חווייתית ומשמעותית עבור הילדים. למידה משמעותית היא למידה אשר מערבת את הלומד, היא רלוונטית ובעלת ערך לו ולחברה (לפירוט ראו חוזר מנכ"ל למידה משמעותית, אוגוסט 2014).

יש לכם עכשיו הזדמנות לבחון ולרענן את תכנית הלימודים הבית ספרית ולבחור תמות מרכזיות לתוכנית הלימודים על פי רצון הצוות או ייחודיות בית הספר כפי שנקבעה בחזון שהוגדר לבית הספר. לדוגמא: העמקת נושאי לימוד באמצעות פעילויות משחק וחקר בחצר או בחירת פעילויות נושאות רוחביות המשלבות מספר מקצועות לימוד.

המלצתנו היא כי כל בית ספר שמתהדר בחצר משחקים טבעית, יקח את הרעיונות שגובשו בבית הספר ויעצים אותם באמצעות שימוש מושכל בחצר. לצורך כך על הצוות לעבור השתלמות הוראה ובה ילמדו המורים שיטות הוראה, ומערכי שיעור המשלבים את המרחב של החצר. המורים ילמדו כיצד ניתן להוציא ילדים החוצה, ואיך להתמודד עם למידה בחוץ. כמו כן הם יקבלו הדרכה ורעיונות לשיעורים בחצר בהתאם לנושא אותו הם מלמדים, וילמדו לייצר בעצמם מערכי שיעור העוסקים בחצר. מוזמנים ליצור עימנו קשר באשר להשתלמויות אלו.

תהליך היצירה של החצר שלכם היה מרתק, תודה לכם.

יפעת וג'ולי